

К.В. Костіна

аспірантка кафедри економіки
агропромислових формувань

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник: д.е.н., професор О. О. Єранкін

ЛОГІСТИКА В СИСТЕМІ АГРОБІЗНЕСУ УКРАЇНИ

Анотація. У статті здійснено аналіз теоретичних підходів до трактування поняття «агробізнес», досліджено суть і дефініції терміну. Розглянуто роль і місце логістики в системі агробізнесу України.

Ключові слова: агробізнес, система агробізнесу, логістика.

ЛОГИСТИКА В СИСТЕМЕ АГРОБИЗНЕСА УКРАИНЫ

Аннотация. В статье осуществлен анализ теоретических подходов к трактовке понятия «агробизнес», исследованы суть и дефиниции термина. Рассмотрены роль и место логистики в системе агробизнеса Украины.

Ключевые слова: агробизнес, система агробизнеса, логистика.

LOGISTICS IN THE UKRAINE AGRIBUSINESS SYSTEM

Abstract. The article analyzes the theoretical approaches to the interpretation of the concept of «agribusiness», the essence and definition of the term. The role and place of the logistic system in Ukraine Agribusiness is shown.

Key words: agribusiness, agribusiness system, logistics

Вступ. Закони логістики стали невід'ємним атрибутом в економіці галузей, країн, світу, проте, нас цікавить, як саме ці закони функціонують у системі аграрної економіки. В наших умовах логістика виступає як термін бізнесу, отже слід говорити про її місце в системі агробізнесу. Дослідженню агробізнесу присвячено роботи Дж. Х. Девіса, Дж. Сакса, І.Ю. Сіваченка, О.В. Захарченка, М.М. Ільчука, І.М. Брюховецького, Г.І. Мостового та інших учених. Але єдиного погляду на трактування терміну «агробізнес» не сформульовано, до того ж ставиться питання доцільності його використання в науці, отже логічно дослідити етимологію і дефініції даного терміну. Вивченням різноманітних аспектів логістики займалися вчені: Д. Вуд, О. Уайт, А. Гаджинський, Б. Анікін, Є. Крикавський, Н. Чухрай, В. Амітан, А. Кальченко, Л. Миротин, В. Сергєєв та ін. Проте, на сьогодні місце логістики в агробізнесі України не достатньо досліджено і розкрито.

Постановка завдання. Метою даної наукової статті є систематизація й узагальнення підходів до визначення терміну «агробізнес», а також розкриття поняття «система агробізнесу» і дослідження місця логістики в ній.

Результати. Дефініція «агробізнес» є досить поширеною у щоденному вжитку серед аграрних підприємців і науковців і з часом набуває усе більшої популярності. На перший погляд зазначені проблеми можуть виявитися дивними, адже етимологія терміну «агробізнес» є досить простою, підґрунтям якого становлять терміни — аграрний і бізнес. Термін «аграрний» запозичений від німецької мови в другій половині XIX ст. (нім. *agrар* — аграрний, землеробський) [1]. Щодо терміну «бізнес» (англ. *business* — справа, підприємництво) — це ініціативна економічна діяльність, здійснювана за рахунок власних або позикових коштів на свій ризик і під свою відповідальність, яка головними цілями ставить отримання прибутку і розвиток власної справи [2]. Отже, з визначення зрозуміло, що бізнес може мати різні напрями (вся різноманітність галузей національних економік), звідси термін «агробізнес» означає один із напрямів ведення бізнесу, а саме в аграрному секторі економіки.

На наше переконання, проблеми агробізнесу зумовлені нечіткістю описання і розуміння його появи. Термін «агробізнес» виникає в кінці 50-х років XX ст. у країнах Західної Європи та США. Ідея комплексного підходу до вивчення проблем виробництва, розподілу і використання сільськогосподарських продуктів і продовольства була висловлена в 1955 р. колишнім заступником міністра сільського господарства США Дж. Х. Девісом [3]. Його книга «Поняття агробізнесу» була видана у 1957 році і написана у співавторстві з Голдбергом.

У 1963 році Дж. Сакс опублікував в Англії книгу з питань агробізнесу, в якій дав таке його визначення: «Нині існують тісні взаємовідносини між сільським господарством, промисловістю щодо його постачання і тими галузями, які переробляють і реалізують сільськогосподарські продукти, що слово «агробізнес» увійшло в нашу мову, щоб підкреслити ці

відносини». В 1966 році у США видано брошуру «Агробізнес Середнього Заходу: його вплив на економіку країни і міжнародну торгівлю», у якій подається опис складових частин агробізнесу. Агробізнес це новий, більш узагальнюючий термін, який тепер вживається стосовно цієї нової і більш широкої концепції сільського господарства» [4, с.11].

Після випуску цих наукових праць, на сторінках економічної літератури почалося жваве обговорення питання про «агробізнес», а саме дефініції цього терміну та доцільність введення цієї категорії в наукові. Згадана проблема, логічно, зацікавила багатьох науковців, які намагаються дати оцінку цьому терміну та навести його визначення.

Термін «агробізнес» є популярним не тільки серед зарубіжних учених, а й серед українських, його можна відстежити в назвах підручників, наукових статей, назвах конференцій, тощо. Ми зустрічаємо в економічній літературі слова «агробізнес», «аграрний бізнес», «аграрне підприємництво» як синоніми, тобто слова аналоги. Постає спірне питання, чи слід використовувати цей термін іншомовного походження, чи вживати, наприклад, наш вітчизняний і зрозумілий широкому загалу термін «аграрне підприємництво».

Досить часто наука одразу не сприймає нові терміни, які вже повністю ввійшли в обіг в бізнесі, а потім із запізненням досліджує й вивчає їх. Є ряд слів іншомовного походження, здебільшого англійського, які вже давно використовуються в лексиці підприємців, але питання чи слід їх використовувати в науці є досі актуальним. Вивченням даної проблеми займається професор, доктор економічних наук С.І. Дем'яненко, присвятивши цьому статтю «До питань сучасної економічної термінології» [5]. Ми згодні з ним у тому, що першопричиною цієї проблеми, на жаль, є той факт, що не українські вчені є «законодавцями моди» в теорії ринкової економіки.

На жаль, у багатьох випадках вітчизняні науковці приділяють недостатньо уваги тому, як можна перекласти іншомовний економічний термін українською. Адже простіше використувати кальку з англійської (англізм), тобто написати або сказати англійське слово українською мовою (кирилицею в українській транскрипції). Таких прикладів можна навести багато: «трейдери», «паблік рілешнз», «трансакційні витрати», «стокхолдери», «бізнес», «лізинг», «санация», «аутсорсинг» тощо. Усі ці та інші економічні терміни англійського походження мають відповідні аналоги в українській мові. Так, терміном, який часто зустрічається у публікаціях і усній мові, є «трейдери» (від «traders»). Українською це «оптові торговельні підприємства». Дослівно слово «trader» перекладається як торговець (від «trade» — «торгівля»). Але ж ми говоримо не «трейд», а «торгівля» [5, с. 92].

Отже, як бачимо є ряд термінів, які використовуються в бізнесі, але не завжди в науці. Безумовно, наука має своєчасно реагувати на ці терміни, вивчати їх походження, суть, дефініції і вводити їх у систему. Завданням науковців є пошук шляхів якомога глибшої інтеграції науки з бізнесом, особливо в сучасних умовах швидкого розвитку бізнес середовища і глобалізації. Вони мають розмовляти однією мовою термінів, що сприятиме тіснішій співпраці теорії та практики, як наслідок науковий і діловий світи будуть існувати в одній системі координат.

Одним з термінів що потребує глибшого пояснення є «агробізнес». Згідно з наведеними аргументами ми бачимо необхідність його дослідження, результати якого наведено в табл. 1.

Таблиця 1

РІЗНІ ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «АГРОБІЗНЕС»

Сума всіх операцій з виробництва і розподілу послуг у галузі постачання сільського господарства, виробничих операцій на фермах; зі зберігання, переробки і розподілу сільськогосподарської сировини і предметів споживання, створених з неї	Дж. Х. Девіс [3]
Форма підприємницької діяльності в агропромисловому секторі економіки країни. Сюди входять підприємницька діяльність у виробництві засобів виробництва для сільського господарства (техніка, добрива, корми тощо); власне сільськогосподарське виробництво (вирощування рослин і розведення тварин); зберігання переробка і торгівля як «сирою», так і переробленню продукцією. До агробізнесу належать також усі види діяльності з обслуговування сільського господарства (агросервіс, ринкова інфраструктура тощо).	І. Ю. Сіваченко, О. В. Захарченко [4, с. 12]
Форма підприємництва в аграрному секторі економіки країни. До агробізнесу залучаються всі виробничі та обслуговуючі сфери діяльності агропромислового комплексу. Отже, агробізнес — це сукупність економічних відносин в аграрному секторі країни	М.М. Ільчук [6, с.15,16]
Вільна, економічна, діяльність в умовах ефективної конкуренції, що передбачає використання земельних ресурсів, тварин і рослин, а також виробництво, переробку, продаж, аграрної продукції, прав власності на аграрні активи, надання аграрних послуг в обмін на ринці на інші товари, послуги, гроші, права власності на активи і забезпечуючи на основі прийняття ефективних управлінських рішень отримання взаємної економічної вигоди	М. К. Жудро [7]

Певний вид діяльності в аграрній сфері виробництва, який спрямований на одержання доходу і передбачає залучення капіталів суб'єктів діяльності, сфера активності працівників в аграрному секторі	І.М.Брюховецький [8, с.7]
Форму господарювання в аграрному секторі або як комплекс видів підприємницької діяльності, пов'язаних з виробництвом сільськогосподарської продукції, її зберіганням, транспортуванням, переробкою і доведенням до споживача, а також з виробництвом засобів виробництва для сільського господарства	Г.І. Мостовий [9]
Найбільша субсистема економіки в кожній державі, створена завдяки вертикально інтегрованим економічним системам сільського господарства, споживчої промисловості та послуг, серед котрих: торгівлі, фінансові, котрі безпосередньо чи посередньо служать заспокоєню харчових потреб клієнта	професор Діонізій Незгода [10]
Економічні відносини між людьми з приводу організації власної справи, пов'язаної з використанням землі з метою отримання прибутку	Г. О. Андрусенко, В. П. Мартянов [11]

Ми можемо стверджувати, що агробізнес, по суті, — це діяльність, що направлена на отримання максимального прибутку за умови раціонального використання ресурсів від сільського господарства. Узагальнивши табл. 1 ми можемо виокремити основні риси агробізнесу:

- форма підприємництва в аграрній сфері [4, 6, 9];
- вільна, економічна діяльність, економічні відносини між людьми в аграрному секторі [6, 7, 11];
- група підприємств, пов'язаних з сільським господарством від постачання ресурсів до розподілу продукції [3, 4, 6, 7, 9, 10];
- діяльність, що пов'язана з використанням землі з метою отримання прибутку [7, 8, 11].

Таким чином, ми бачимо, що агробізнес є новим станом. Логістика теж є досить новим явищем в бізнесі, яке пов'язане з сучасними досягненнями НТП. Щодо України, то якщо до 1990-х років, у період централізованої радянської економіки, коли держава перебрала на себе всі функції з визначення й гарантування збуту продукції та руху товарно-матеріальних цінностей, логістика втілювалася лише в послугах автопарків і митних брокерів, то зі здобуттям Україною незалежності, переходом до ринкових умов господарювання, логістика поступово почала займати своє чільне місце в системі агробізнесу.

Ми пропонуємо детальніше дати пояснення поняттю «система агробізнесу» і показати місце логістики в ній. Агробізнес можна вважати двигуном економіки агропромислового комплексу. До складових елементів агробізнесу віднесемо:

- виробництво засобів виробництва (предметів і засобів праці);
- виробництво сільськогосподарської продукції;
- переробка сільськогосподарської продукції;
- збут продукції (діяльність ринкової інфраструктури);
- сервісне обслуговування аграрного сектору економіки.

Для того, щоб зрозуміти, як ці елементи взаємодіють, ми пропонуємо розглянути схему економічних відносин в агробізнесі (рис. 1).

Рис. 1. Схема економічних відносин в агробізнесі [4, ст. 13]

Всі учасники економічних відносин в системі агробізнесу пов'язані між собою, адже мають спільний економічний інтерес. Кожен з учасників є важливим елементом функціонування агробізнесу в цілому.

Ми вважаємо, що логістика одночасно є окремим видом діяльності і пронизує всі сфери в усіх ланках наведеної схеми економічних відносин в агробізнесі. Існує ряд логістичних компаній, що надають свої послуги підприємствам, які вирішили передати їм окремі функції. Але незалежно від того чи підприємства створюють свої логістичні центри чи звертаються до сторонніх організацій за послугами, логістика має місце на всіх етапах виробництва і розподілу продукту. Логістичні потоки (матеріальні, фінансові, інформаційні, інші) присутні і проходять через всі етапи «продуктового ланцюга» (рис. 2).

Рис. 2. Схема продуктового ланцюга в сільському господарстві

Щоб показати місце логістики в агробізнесі, її роль на всіх етапах передачі логістичних потоків, розкриємо детальніше, які логістичні питання виникають між учасниками окремих ланок економічних відносин в агробізнесі.

Логістичні питання які виникають між:

1. постачальниками засобів виробництва чи послуг агросервісу та виробниками сільськогосподарської продукції чи переробними підприємствами:

- збір інформації для прийняття оптимальних управлінських рішень, наприклад, моніторинг цін на ресурси;
- вибір постачальника;
- закупівельна логістика (наприклад, визначення термінів і періодичності замовлення та оптимального розміру партій);

- забезпечення якості сировини та предметів праці необхідних для виробництва;
 - сервісне обслуговування засобів праці;
 - транспортна логістика (фізичне переміщення ресурсів);
 - організація складського господарства, інше;
2. виробниками сільськогосподарської продукції чи переробними підприємствами та установами і компаніями, що надають послуги:
- кредитні послуги;
 - маркетингові послуги;
 - логістичні послуги (найпоширенішою є транспортування);
 - страхування (наприклад, урожаю чи сільськогосподарських тварин);
 - науково-консультаційне забезпечення виробників сільськогосподарської продукції;
 - кадрове забезпечення, інше;
3. виробниками сільськогосподарської продукції чи переробними підприємствами та підприємствами й організаціями, що реалізують готові продукти харчування:
- збір інформації для прийняття оптимальних управлінських рішень, наприклад, для вибору посередника;
 - вибір оптимального каналу розподілу;
 - вибір посередника за критерієм надійності, фінансовим аспектом, репутацією, охоплення ним ринку тощо;
 - транспортна логістика (фізичне переміщення товару);
 - складування продукції у посередника;
 - до продажного чи після продажного обслуговування, інше;
4. виробниками сільськогосподарської продукції чи переробними підприємствами та кінцевими споживачами:
- збір інформації для прийняття оптимальних управлінських рішень, наприклад, для планування збуту продукції;
 - вибір оптимального каналу розподілу;
 - встановлення контактів з покупцями та напрацювання клієнтської бази;
 - транспортна логістика (фізичне переміщення товару);
 - страхування (наприклад, страхування вантажів у міжнародних перевезеннях);
 - до продажного чи після продажного обслуговування;
 - надання інформаційних послуг клієнтам, інше.

Висновки. Отже, з проведеного аналізу можна зробити висновок, що агробізнес виступає як сукупність економічних відносин між юридичними і фізичними особами в аграрному секторі, пов'язаних з виробництвом і переробкою сільськогосподарської продукції, доведенням її до кінцевого споживача й усіх пов'язаних з цим обслуговуючих сфер, що передбачає залучення капіталу й використання землі як особливого ресурсу з метою отримання максимального прибутку за умов оптимального використання ресурсної бази. Логістика займає чільне місце у системі агробізнесу, пронизуючи усі його елементи, й може стати важливим резервом для економічного зростання підприємств АПК, отже допомогти сільському господарству України підвищити свою ефективність. У процесі подальших досліджень мають бути детально розглянуті шляхи цього зростання на засадах логістики.

Список використаних джерел:

1. Шанский Н. М. Школьный этимологический словарь русского языка. Происхождение слов / Н. М. Шанский, Т. А. Боброва. — 7-е изд., стереотип. — М.: Дрофа, 2004. — 398 с.
2. Борисов А. Б. Большой экономический словарь. — М.: Книжный мир, 2003. — 895 с.
3. Климко Г. Н., Нестеренко В. П., Канищенко Л. О. та ін. Основи економічної теорії: політ економічний аспект / Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих закладів освіти. — К.: Вища школа, 1999. — 743 с.
4. Сіваченко І. Ю., Захарченко О. В., Семенов В. Ф. та ін. Міжнародний агробізнес: Навч. пос. / За ред. І. Ю. Сіваченка, О. В. Захарченка — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 266 с.
5. Дем'яненко С. І. До питання сучасної економічної термінології / С. І. Дем'яненко // Економіка України. — 2011. — № 8. — С. 90—94.
6. Ільчук М. М., Іщенко Т. Д., Лайко О. П., Збарський В. К. та ін. Основи підприємницької діяльності та агробізнесу: Навч. посібник / М. М. Ільчук, Т. Д. Іщенко, В. К. Збарський та ін.; За ред. М. М. Ільчука. — К.: Вища освіта, 2002. — 398 с.

7. *Жудро М. К.* Основи агробізнеса: Монографія / М. К. Жудро. — Мн.: ИООО «Право и экономика», 2004. — 256 с.
8. *Брюховецький І. М.* Основи підприємницької діяльності та агробізнесу: навч. посібник / Брюховецький І. М. — Суми: Вид-во «Козацький вал», 2001. — 474 с.
9. *Мостовий Г. І.* Агробізнес: державне регулювання: Монографія. — Харків: Основа, 2002. — 300 с.
10. Офіційний сайт Природознавчого університету. — Режим доступу: http://study.lublin.eu/ua/Природознавчий_Університет/Агробізнес/460
11. *Андрусенко Г. О., Мартянов В. П.* та ін.. Організація агробізнесу і підприємництва: навч. посібник / За ред. В.П. Мартянова; Харк. держ. аграг. Ун-т В.В. Докучаєва. — Харків, 1998. — 280 с.

08.03.2015 р.